

VARASTOKIRJASTO

TOIMINTA- JA TALOUSSUUNNITELMA 2018 – 2021

Sisällysluettelo 1

1. Perustehtävä ja tavoite
2. Ympäristö- ja käyttäjäanalyysi
  - 2.1. Hallinnolliset muutokset
  - 2.2. Digitalisoituminen
3. Keskeisimmät toimenpiteet tuloskautena
  - 3.1. Toiminnallinen tuloksellisuus tulostavoitteittain
    - 3.1.1. Aineiston vastaanotto
    - 3.1.2. Aineiston käsittely
    - 3.1.3. Aineiston käyttöön asettaminen
  - 3.2. Kehittämishankkeet
4. Investoinnit
5. Henkisten voimavarojen hallinta

liite

Talous 2016 - 2021

1. Perustehtävä ja tavoite

Tieteellisistä ja yleisistä kirjastoista siirrettävän aineiston säilyttämistä ja käyttöön asettamista varten on vuonna 1989 perustettu opetusministeriön alainen Varastokirjasto. Varastokirjaston tehtävänä on ottaa vastaan ja säilyttää tieteellisistä ja yleisistä kirjastoista siirrettävää aineistoa ja asettaa se tarvitsijoiden käyttöön. (Laki Varastokirjastosta n:o 1078/1988 ja asetus n:o 12/1989, uudistettu n:o 94/1992).

OKM:n ja Varastokirjaston tulossopimuksessa vuosille 2017-2020 todetaan tavoitetilaksi seuraavaa:

Varastokirjasto lisää kansallista osaamispääomaa asiantuntemuksellaan, avoimella toimintakulttuurilla ja aineistojensa laaja-alaisella käyttöön avaamisella mahdollistaen toimintatapojen ja palvelujärjestelmän kehittämisen, uuden liiketoiminnan syntyminen sekä suomalaisen yhteiskunnan osaamiseen perustuvan uudistumisen.

Toiminta-ajatus määritellään seuraavasti:

Varastokirjasto on tärkeä osa tutkimuksen ja kansalaisten tiedon saannin infrastruktuuria. Se tukee osaltaan avoimeen tietoon liittyviä tavoitteita ja varmistaa vähän käytetyn painetun tietoaineiston pysyvän saatavuuden. Varastokirjasto tukee tiedettä pitämällä aineiston suomalaisten tutkijoiden saatavilla. Aineiston käyttö taataan kirjojen ja artikkeleiden täsmädigitoinnilla ja tehokkaalla logistiikalla niin, että tarvittava aineisto voidaan toimittaa suoraan asiakkaalle. Varastokirjasto integroituu kansalaisten digitaaliseen tietoympäristöön. Varastokirjasto vapauttaa tiloja lähettävissä kirjastoissa ja mahdollistaa niiden käytön tehostamisen.

2. Ympäristö- ja käyttäjäanalyysi

2.1. Hallinnolliset muutokset

Kirjastoverkon muutokset jatkuvat edelleen. Yliopistouudistuksen jälkeen lähes kaikissa yliopistokirjastoissa kokoelmatiloja on vähennetty. Ammattikorkeakouluja on kehitetty suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen välinen yhteistyö tiivistyy. Yhteiskirjastojen muodostuminen lisää painetta siirtää aineistoa Varastokirjastoon. Varastokirjaston tekemän aineistonsiirtoihin liittyvän kyselyn mukaan kirjastoilla on kuitenkin vaikeuksia ennakoida siirtomääriä.

Yleisten kirjastojen osalta seutukirjastot ja kirjastojen alueelliset yhteisjärjestelmät lisäävät kokoelmien yhteiskäyttöä ja järkipäristävät varastointikäytäntöjä. Suunnitelmallinen kokoelmayhteistyö lisää Varastokirjaston roolia yleisten kirjastojen kokoelmatyössä. Kirjastot ovat osa kuntien peruspalvelua ja niiden käyttö pysyy korkealla tasolla.

Erikoiskirjastoja on viime aikoina lakkautettu tai niiden henkilöstöä on vähennetty. Aineistoa on siirretty niistä runsaasti Varastokirjastoon.

Koko toiminnan aikana aineistoa ovat luovuttaneet kaikki yliopistokirjastot, 21 AMK-kirjastoa, kaikki maakuntakirjastot ja muista yleisistä kirjastoista lähes puolet sekä yli 300 muuta kirjastoa. Koko toiminnan aikana siirretystä aineistosta 85 % on peräisin yliopisto- ja muista tieteellisistä kirjastoista.

2.2. Rooli digitalisoituvassa maailmassa

Elektroninen julkaisutarjonta lisääntyy, ja monilla tieteenaloilla se muodostaa tärkeimmän aineistoresurssin jo nyt. Toimintasuunnitelmakaudella digitaalinen kulttuuri hakee paikkaansa kaikilla kirjastosektoreilla. Painettua aineistoa tarvitaan kuitenkin kaikissa kirjastoissa. Painetun aineiston kustantamisen määrä on jatkuvasti kasvanut.

Tietoverkkojen maailmassa syntyy uusia mahdollisuuksia varastokirjastojen ja muiden painettuja aineistoja säilyttävien instituutioiden yhteistyölle. Ympäri maapalloa on suuri määrä tieteellisesti arvokasta painettua aineistoa, jota tuskin koskaan digitoidaan. Vapaa pääsy rikkaaseen ja historialliseen tutkimuskokoelmaan kaikilla kielillä ja kaikista kulttuureista on tärkeää. Kysymys ei ole paikallinen, ei edes kansallinen, vaan painetun aineiston käytettävissä pitämiseen tarvitaan globaalia koordinaatiota – kansainvälistä varastokirjastojen verkostoa. Esimerkiksi Euroopan varastokirjastojen kehittyvä yhteistyö (EPICo eli European Print Initiatives Collaboration) saattaa avata yhteistyötä moneen suuntaan.

Digitaalinen aineistojen välittäminen kirjastosta toiseen ja mahdollisuuksien mukaan suoraan loppukäyttäjälle on kansainvälisen varastokirjastoyhteistyön ytimessä. Aineistojen yhteiskäytön kehittäminen ylipäättään on merkittävimpiä tulevaisuuden haasteita. Esimerkiksi kansallisen digitaalisen kirjaston (KDK) käyttöliittymän Finnan paikalliset sovellukset mahdollistavat oman kehysorganisaation asiakkaiden suorat tilaukset Varastokirjaston tietokannasta.

Vaikka kirjastojen kokoelmissa ja niiden käyttökulttuurissa tapahtuu muutoksia, on edelleen huolehdittava peruspalveluista kuten aineiston kuvailu ja asettaminen käyttöön. Muun muassa verkkoluettelot tuovat vanhankin aineiston helpommin esiin. Kirjastoaineisto muuttuu ja tulee uusia mediatyyppejä. Painetun aineiston aktiivinen käyttöikä lyhenee, mikä luo entistä suurempia paineita sen varastoinnille ja/tai poistoille. Aineistot ovat entistä lyhyemmän ajan paikallisessa käytössä ja ne siirretään nopeammin Varastokirjastoon.

3. Keskeisimmät toimenpiteet tulokautena

3.1. Toiminnallinen tuloksellisuus tulostavoitteittain

Osana kansallista kokoelmayhteistyön periaatteiden ja käytäntöjen kokonaisuutta Varastokirjasto on kehittänyt yhteistyössä kirjastosektoreiden kanssa uutta kokoelmapolitiikkaa. Palvelusopimus- ja kokoelmayhteyshenkilöjärjestelmällä pyritään uuden kokoelmapolitiikan jalkauttamiseen kirjastoissa. Lähettävillä kirjastoilla on jatkossa suurempi vastuu Varastokirjastoon toimitettavan aineiston evaluoinnista ja metadatan tuotannosta. Uusi kokoelmapolitiikka antaa Varastokirjastolle mahdollisuuden poistaa erittäin vähän käytettyä aineistoa.

3.1.1 Aineiston vastaanotto

Alla olevassa taulukossa näkyy vuosina 2014-2016 siirretyn aineiston määrä ja vastaava tilansäästö kirjastoissa:

Tilan vapauttaminen	2014	2015	2016 arvio
siirrettyä aineistoa (hm)	6766	4786	4000
vaikuttavuus vuositaso (m ²)	1562	1105	924
kumulatiivinen (m ²)	32400	33400	34300

Vuosina 2017 - 2021 aineistoa otetaan vastaan 4500 hm hyllymetriä vuodessa, yhteensä noin 22,5 hyllykilometriä.

3.1.2. Aineiston käsittely

Varastokirjasto osallistuu aktiivisesti kansalliseen luettelointiyhteistyöhön ja soveltaa yhteisiä sopimuksia omaan toimintaympäristöönsä sopivalla tavalla. Kansainvälistä luettelointikehitystä seurataan, ja kaikki toimintaa mahdollisesti parantavat asiat punnitaan. Poimintaluetteloinnin osuus kasvaa, sillä muista kirjastoista siirrettävä aineisto sisältyy enenevässä määrin yhteisluetteloon.

Alla olevassa taulukossa näkyy vuosina 2014-2016 käsitellyn aineiston määrä:

Aineiston käsittely (hm)	2014	2015	2016 ennuste
Monografiat	4461	4040	2500
Kausijulkaisut	5106	3924	2000
Väitöskirjat			
Yhteensä	9657	7964	4500

Vuosina 2014 ja 2015 aineistonkäsittelyn tehostuminen johtui erillisrahoituksella käynnistetystä rästienpurkuprojektista.

Vuosina 2017 - 2021 aineistoa pystytään käsittelemään budjettirahoituksella 4500 hyllymetriä vuodessa eli yhteensä noin 22,5 hyllykilometriä.

Vuoden 2021 lopussa aineistoa on käytettävänä noin 110 000 hm.

Uudet tilat saatiin vuonna 2014. Hyllyjä uuteen tilaan saatiin noin 27 kilometriä. Ne riittävät vuoteen 2021 asti.

3.1.3. Aineiston käyttöön antaminen

Aineisto annetaan käyttöön nopeasti ja kustannustehokkaasti. Lainat ja jäljenteet toimitetaan saman päivän aikana kuin tilaus saapuu, kuitenkin 24 tunnin kuluessa. Digitaalista aineistonvälitystä lisätään mahdollisuuksien mukaan.

Aineiston toimittamisessa asiakkaille tutkitaan uusia logistisia ratkaisuja yhdessä asiakaskirjastojen kanssa. Palveluja tarjotaan molemmilla kotimaisilla kielillä sekä englanniksi.

Palvelutasoa ylläpidetään ja kehitetään henkilökunnan jatkuvalla koulutuksella ja osallistumisella kansallisiin aineistojen yhteiskäyttöhankkeisiin. Henkilökunnan jaksamista ja motivaatiota kehitetään panostamalla koulutukseen, viestintään ja työtehtävien jatkuvaan kehittämiseen.

Vuosina 2014-2016 tilausten ja uusintojen määrä on seuraavan taulukon mukainen:

	2014	2015	2016 arvio
Tilauksia	83038	90841	101000

Jos tilausten määrä kasvaa taulukon kehityksen mukaisesti tilauksia vuonna 2021 on 135000.

Varastokirjaston palvelutoiminnan tärkein vaikutus näkyy aineistojen yhteiskäytön edistämisenä. Varastokirjaston kokoelma on kansallisessa yhteisessä käytössä mahdollistaa vähän käytetyn aineiston luotettavan nopean ja maksuttoman saatavuuden.

Tekijänoikeuslain vaikutuksia palvelutoimintaan ja erityisesti artikkelikopioiden toimittamiseen seurataan.

3.2. Kehittämishankkeet

Uuden tilan suunnittelu

Nykyiset tilat riittävät vuoteen 2021, jolloin ajankohtaiseksi tulee lisätilan suunnittelu. Suunnittelusta ei aiheudu suuria lisäkustannuksia Varastokirjastolle.

Kirjastojärjestelmän uusiminen

Voyager järjestelmän palvelimet vanhenevat n. vuonna 2018. Tästä syystä on jo aloitettu uuden kirjastojärjestelmän valmistelu. Varastokirjaston osalta tulee varautua vuoden 2018 ja ehkä vuoden 2019 budjetissa ylimääräisiin kuluihin. Näistä ei vielä tiedetä.

4. Investoinnit

Tiloihin ja hyllyihin liittyvistä investoinneista vastaa Senaatti. Muista esimerkiksi skannereiden hankinnasta vastaa virasto itse.

5. Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Vähenevästä rahoituksesta johtuen henkilöstön määrää ei pystytä ylläpitämään nykyisellä tasolla, eikä uusia rekrytointeja voida tehdä enää lähivuosina esimerkiksi eläköitymisen myötä. Tämä vaikuttaa henkilöstörakenteeseen sekä henkilöstön tehtäväkuviin. Osaamisen kehittämiseen ja työkyvyn ylläpitämiseen panostetaan.

Henkilöstön keski-ikä on melko korkea. Tämä vaatii johdolta erityisiä toimenpiteitä henkilöstön työssä jaksamisen suhteen. Ikäjohtamista on sovellettu. Lisäksi parannetaan ergonomiaa, työnkulkuja ja työtapoja.

Työtyytyväisyyttä on seurattu useita vuosia osana henkilöstötilinpäätöstä. Indeksi on pysynyt melko vakaana vuosia ja se oli 3,5 vuonna 2015. Työhyvinvointia ja jaksamista edistetään yhdessä työterveyshuollon kanssa. Työilmapiiriä ja työssä viihtyvyyttä parannetaan mahdollisuuksien mukaan. Omaehtoista liikunta- ja kulttuuriharrastusta sekä henkilökunnan virkistystoimintaa tuetaan. Sairauspoissaolojen määrää pyritään vähentämään yhteistyössä työterveyshuollon kanssa.

Talousliite 2016-2021

Varastokirjasto	19.9.2016	Vuokrat päivitetty 23.9.2016					
Talous 2016 - 2021	PV, SL						
		2016	2017	2018	2019	2020	2021
palkat		833	815	800	800	800	800
%		48,0 %	47,2 %	45,0 %	45,9 %	45,8 %	45,6 %
vuokrat		609	615	621	627	633	640
%		35,1 %	35,6 %	35,0 %	36,0 %	36,2 %	36,5 %
palvelujen osto		234	233	250	230	230	230
%		13,5 %	13,5 %	14,1 %	13,2 %	13,2 %	13,1 %
muut menot		61	65	65	65	65	65
%		3,5 %	3,8 %	3,7 %	3,7 %	3,7 %	3,7 %
investoinnit				40	20	20	20
			0,0 %	2,3 %	1,1 %	1,1 %	1,1 %
Yhteensä		1737	1728	1776	1742	1748	1755
TAE (+mahd.LTAE)		1758	1681				
		-25					
Siirtomäärärahat		51	47	0			
ed.vuodelta							

Korotusten perustelut

Vuokrien vuosittainen korotus on 1 % (Senaatin esittämä arvio).

Palvelujen ostoja vuonna 2018 nostaa hyllyjen korjaus.

Investointeihin vuosina 2018 - 2019 on varattu kirjastojärjestelmän uusiminen. Todelliset kulut saattavat olla myös huomattavasti suuremmat. Muille vuosille kohdistuvia investointeja ovat skannereiden uusiminen yms. laitteistohankinnat.

Vuodelle 2018 ei näyttäisi jäävän ollenkaan siirtomäärärahoja.